

SIĞIRLARDA BOYNUZSUZLAŞTIRMA

Dr. Sencer TÜMER

Geçmişte sığırlarda gösteriş, güzellik ve yabani hayvanlara karşı bir savunma organı olarak kabul edilen boynuzlar; günümüzün modern hayvancılık işletmelerinde yarattığı çeşitli sorunlar nedeniyle artık istenmez olmuştur. Çünkü, boynuzlu hayvanlar birbirlerine boynuzları ile vurarak çeşitli yaralanmalara, yavru atmalara, memelere yaptıkları darbelerle memelerde derin yaralara ve bunun sonucu mastitis denilen meme yangılarına, memelerin körlenmesine, hayvanların derilerine zarar vererek derinin değer kaybetmesine neden olabilmektedirler. Sivri ve güçlü boynuzlara sahip iri hayvanlar boynuzları sayesinde diğer hayvanlara üstünlük kurarak onların yem yemelerini, su içmelerini engelleyebilmekte, keza güçlü boynuzlara sahip dana, tosun ve boğa gibi erkek hayvanlar da birbirlerine ve bakıcılarına vurarak ciddi yaralanmalara, hatta ölümlere dahi neden olabilmektedir.

Ayrıca, son yıllarda giderek yaygınlaşan serbest sistem ahırlarda yer alan açılır-kapanır parmaklıklı yemlik sistemlerinde, boynuzlu hayvanların başını sokarak yem yemeleri mümkün değildir.

Boynuzlu hayvanların bir yerden bir yere götürülmeleri, kamyon ve diğer nakil vasıtaları ile taşınmalarında da çoğu kez problemlerle karşılaşılabilir. Nitekim, boynuzların yarattığı sorunları gören bazı ülkeler, boynuzlu hayvanların satışını, ihraç ve ithalatını yasaklayan kararlar almışlardır. Sonuç olarak günümüzün modern sığırcılık işletmelerinde artık boynuzlu hayvanların yeri yoktur.

Boynuzsuzlaştırma küçük buzağılarda daha kolay ve başarılı bir şekilde yapılır. Buna karşılık boynuzları gelişmiş yaşlı hayvanların boynuzlarının kesilmesi daha zor ve risklidir.

BUZAĞILARDA BOYNUZSUZLAŞTIRMA

Buzağuların boynuzsuzlaştırılmalarında; kimyasal, elektro-mekanik ve mekanik olmak üzere birkaç değişik yöntem kullanılır.

Kimyasal Yöntem ile Boynuzsuzlaştırma

Doğumdan sonraki ilk bir-iki haftalık yaştaki buzağılarda, baştaki derinin altında boynuz kabarcıkları (düğmeleri) el ile hissedilmeye başladığında bu işlem uygulanabilir. Önce, buzağı bir yardımcı kişi tarafından sıkıca tutularak hareket etmesi önlenir. Boynuz düğmesinin etrafındaki kıllar bir makasla kesilerek boynuz düğmeleri iyice ortaya çıkarılır. Daha sonra boynuz düğmesinin etrafına vazelin veya gres yağı sürülerek, kullanılacak kimyasalların deriye ve göze doğru akmasına mani olunur. Kullanılacak kimyasal maddeler; bu iş için özel olarak hazırlanmış, yuvarlak tebeşir şeklindeki sodyum hidrosit veya potasyum hidrosit çubuklarıdır. Kostik maddeler olarak bilinen bu çubuklar veteriner ve hayvancılık malzemeleri satan firmalardan ağız sıkıca kapatılmış cam kavanozlar içinde satın alınır. Kostik çubuklar kolayca nem çekip birbirine yapışabileceğinden kullanılmadığı zaman havayla temas ettirilmemelidir.

Kostik çubuklar uç kısımları açıkta kalacak şekilde, kalın bir kağıt veya naylon (polietilen) parçasına sarılarak tutulur. Yakıcı olduğundan, ayrıca lastik eldiven kullanmakta yarar vardır. Kostik çubukların ucu

hafifçe suya batırıldıktan sonra boynuz düğmesinin üzerine bastırılarak dairevi hareketlerle sürülmeye başlanılır. Bu sırada hayvanın biraz canı yanacağından dikkatli olunmalıdır. Boynuz düğmesinin üzeri önce beyazlaşır daha sonra kanama belirtileri görüldüğünde işlem sona erdirilir. Kullanılan kostik madde, boynuz düğmesinin etrafında boynuzu meydana getirecek deri hücrelerini öldürür. Erken yaştaki bu dönemde boynuz düğmesi başa yapışmamış olduğundan yok edilmesi kolaydır. Hayvan büyümeye başlayınca, yaklaşık 2 aydan sonra boynuz kemiksi bir duvar ile kafatasına bağlanarak sabitleşir. Sinüsler ve kan damarları geliştiğinden boynuzun yok edilmesi zorlaşır.

Bu yöntemle boynuzu köreltilen buzağılar ilk birkaç gün yağmurdan korunmalı, birbirinden ayrılmalı, boynuz yerinde oluşacak yara kuruyana kadar birbirleri ile temas etmeleri, birbirlerini yalamaları önlenmelidir. Ayrıca, sıcak mevsimlerde sineklere karşı da tedbir alınmalıdır.



Kostik çubuklarla buzağı boynuzunun köreltilmesi

Elektrikli Boynuz Körelticilerle Boynuzsuzlaştırma

Bu amaçla elektrikli (220 V) veya akü ile çalışan (12 V) boynuz körelticiler kullanılır. Buna elektrikli koterizasyon veya dağlama yöntemi de denir. Bu yöntem 1-2 aylık yaştaki buzağılara uygulanabilir. Daha geç kalınmamalıdır. Elektrikli boynuz köreltici boynuz başlarını yakarak boynuz üreten dokuyu yok eder. Hayvanın arkası bir duvara dayatılıp sabitlenir veya uygulayıcı, hayvanı başının arkasından iki bacağı arasına alıp sıkıştırırken, bir eli ile de hayvanın başını çenesinin altından tutup kendi bacağına doğru bükerek sabitler. Uygulayıcının rahat çalışabilmesi ve iş emniyeti açısından, her iki tutuş şeklinde de bir yardımcı kişinin hayvanı tutarak yardım etmesi gereklidir. Elektrikli boynuz körelticinin fişi elektrik prizine takılır, eğer akü ile çalışılıyorsa maşalarla akü bağlantısı yapılarak ısınması beklenirken bir yandan da buzağının boynuz kabarcığının etrafındaki kıllar makasla kesilerek uygulama yeri belirgin hale getirilir.

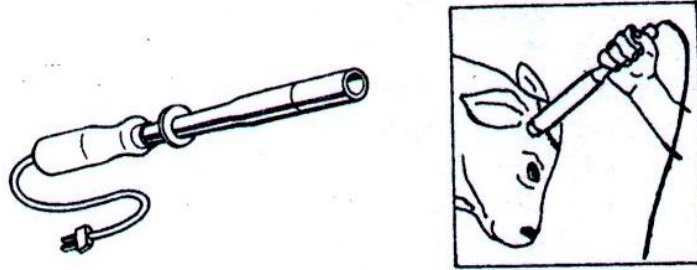
Elektrikli veya akülü boynuz körelticinin ısınan ucu kırmızı renk alana kadar buzağının başına temas ettirilmemelidir. Akülü aletlerde bu süre 10 dakikayı bulur. Boynuz köreltici hazır hale gelince boynuz düğmesi üzerine sıkıca bastırılarak döndürülür. Ancak dışarıya taşma yapılmamalıdır. Yaklaşık 15-20 saniye sonra, dağlanan boynuz düğmesi aletin ucu ile kürenerek çıkartılır. Dağlanan boynuz düğmesinin etrafında bakır rengi bir halka görülmesi, uygulamanın başarılı olduğunun işaretidir. Aksi halde alet 10 saniye daha bastırıldıktan sonra işlemin tamamlanıp tamamlanmadığı kontrol edilmelidir. Daha sonra

diğer boynuzda da aynı uygulama yapılarak boynuz köreltme işlemleri tamamlanır. Eğer uygulamaya ara verilecekse aletin elektrik veya akü bağlantısı kesilmelidir. Aksi halde alet zarar görür. Yeniden boynuz köreltmeye başlamadan önce aletin uç kısmı kızarana kadar tekrar ısıtılması sağlanmalıdır. Son yıllarda geliştirilen ve bütan gazı ile çalışan boynuz körelticiler de aynı amaçla kullanılabilir. Boynuz körelticinin yakıcı uç kısımları zaman zaman piringten yapılmış tel fırça ile temizlenmelidir.

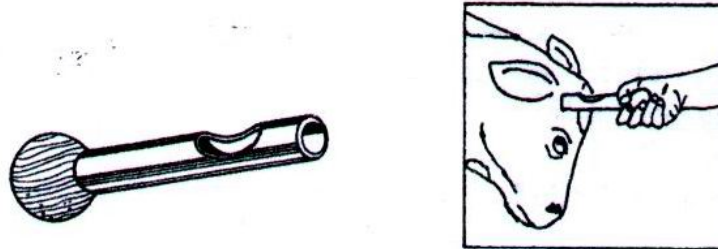
Mekanik Aletlerle Boynuzsuzlaştırma

10 günlükten 45 günlük yaşa kadar olan buzağılarda, boynuz tüpü kullanılarak, boynuz düğmesi mekanik olarak çıkartılabilir. Kullanılacak boynuz tüpünün çapı boynuz düğmesinin çapından 6-12 mm daha fazla olmalıdır. Uygun çap genişliğine sahip boynuz tüpü boynuz düğmesinin üzerine yerleştirilir ve boynuz düğmesini çevreleyen derinin üzerine sıkıca bastırılır. Tüpün bastırılıp döndürülmesi ile deri kesilir, daha sonra tüpün başı yana yatırılırken ucu diğer yana doğru itirilerek boynuz düğmesi çıkartılır.

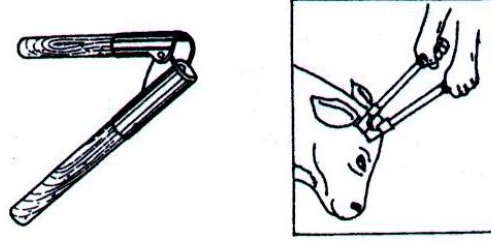
2-12 ay arası hayvanların boynuzlarının çıkarılmasında Barnes tipi boynuz makasından yararlanılabilir. Hayvan sıkıca sabitlendikten sonra boynuz makası, boynuz başı etrafında yaklaşık 6 mm genişliğinde deriyi de kaldıracak şekilde boynuz üzerine yerleştirilir. Makasın kolları kapalı durumda iken önce aşağıya doğru bastırılır, sonra hızlı bir hareketle kollar yana açılırken, bir döndürme hareketi ile boynuzun deri ile teması kesilerek yerinden çıkartılır. Boynuzu besleyen damarın kanaması cerrahi penslerle kısıtılarak durdurulur. Bu nedenle 2 aylıktan büyük hayvanların boynuz köreltme işlemlerinin bir veteriner hekim tarafından yapılması doğru olur.



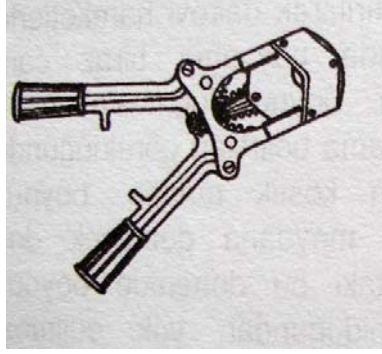
Elektrikli boynuz köreltici ve kullanımı



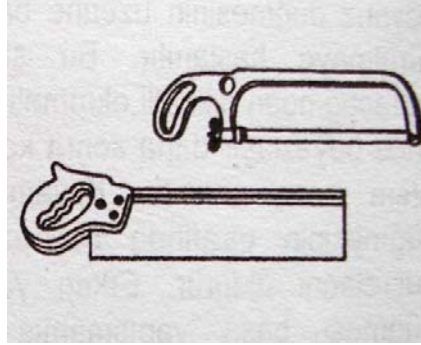
Boynuz tüpü ve kullanımı



Barnes tipi boynuz makası ve kullanımı



Boynuz kerpeteni (Keystone tipi)



Boynuz testeresi

ERGİN SIĞIRLARIN BOYNUZSUZLAŞTIRILMASI

İşletme içinde doğmuş ancak çeşitli nedenlerle küçük yaşta boynuzları köreltilmemiş veya boynuzlu olarak satın alınmış ileri yaştaki sığırların boynuzlarının kesilmesi daha zor olup özel bilgi ve deneyim gerektiren bir işdir. Boynuzu kesilecek hayvanların sakinleştirilmesi ve olası kanamaların durdurulması için cerrahi müdahaleye gerek olabileceğinden, bu işin deneyimli bir veteriner hekim tarafından yapılması doğru olur.

Bu amaçla, önce hayvanların iyice sıkıştırıp hareketsiz bırakılacağı bir hayvan sabitleme ekipmanı veya hayvanın başının sıkıştırılıp, diğer tarafında uygulayıcının emniyetle çalışabileceği açılır kapanır

parmaklıklı yemlik veya benzeri bir yer gereklidir. Boynuz kesimi için boynuz testeresi, boynuz kerpeteni veya boynuz teli gibi aletlerden biri kullanılabilir. Yaşı ilerlemiş hayvanlarda boynuzun tamamen yok edilmesi değil, ancak başa yakın bir yerden boynuzun kesilerek kısaltılması söz konusudur. Bu şekilde hayvanın diğer hayvanlara vurarak zarar vermesi önlendiği gibi, Parmaklıklı yemliklere başını sokarak yem yiyebilmesi de sağlanmış olur. Boynuz kesim sonrası oluşan yaralar sineklerden korunmalı veya bu nedenle sineklerin bulunmadığı daha serin aylarda uygulama yapılmalıdır.

Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü
P.K. 9 Menemen 35661 İZMİR
Telefon : (0232) 846 13 31 (5 hat)
Faks : (0232) 846 11 07
Eposta : etae@aari.gov.tr
Elektronik aę: www.aari.gov.tr

© ETAE Matbaası – 2004